

Ἐπειδὴ δὲ ὅσαι διάφοροι σχέσεις τοῦ μέσου πρὸς τὰς προτάσεις ἐν τῷ συλλογισμῷ εἶναι, τουτέστιν ὅσα σχήματα, τόσαι κινήσεις καὶ τόσα εἶδη ὄντων νὰ ὑπάρξωσι δύνανται, ἀκολουθοῦσι καὶ πάντα τῷ νόμῳ τοῦ καθ' αὐτὸ ἐνός, ὅσα σφαιραὶ δηλονότι, π. γ. τὰ οὐράνια σώματα κινοῦνται κατὰ τὸν τῆς ταχυτότητος νόμον, τὰ δὲ μὴ σφαιραὶ, ὡς τὰ ἀνόργανα, κατὰ τὸν τῆς ἀντιφάσεως, τὰ δὲ ὀργανικὰ κατὰ τὸν τοῦ αἰτίου, τοῦ ἀποχρῶντος λόγου. Ὅθεν, ἐπειδὴ τρεῖς αἰ ἀρχαὶ τῶν ὄντων, τρεῖς αἰ κινήσεις, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Ἀριστοτέλης, τρία τὰ σχήματα, ὑπάρχουσι καὶ τρία μόνον εἶδη ὄντων, οὐράνια σώματα, ἀνόργανα καὶ ὀργανικὰ καὶ κατὰ τούτον τὸν τρόπον εἶναι συντεταγμένα πάντα καὶ συνέχονται μετ' ἀλλήλων.

Ἐπειδὴ δὲ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι δὲν εἶχον ἀρχὴν τινα, δὲν ἠδύναντο οὐδὲ κατὰ τάξιν τινά, τουτέστι κατὰ τὴν τάξιν τῆς δημιουργίας, νὰ ἀναπτυχθῶσι διὰ τοῦτο ἡ μαθηματικὴ φυσικὴ ἦτο ἐπιστήμη ἐμπειρικὴ, ἡ φυσικὴ ἀστρονομία συνέκειτο ἐκ γενικῶν θεωρημάτων, ἡ φυσικὴ ἱστορία περιορίζετο εἰς ἐξωτερικὴν ἀπλῶς τῶν φυσικῶν ὄντων περιγραφὴν, ἡ δὲ πειραματικὴ φυσικὴ, ὡς μὴ ἔχουσα ὅλην θεωρίαν, δὲν ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ ἀρχὴ τῆς περὶ φύσεως ἐπιστήμης, ἡ δὲ χημεία ἀποσπασθεῖσα τῆς φυσικῆς κατέστη τέχνη πειραματικὴ, ἡ δὲ μετεωρολογία ὑποθέτουσα σχέσιν τῆς γῆς πρὸς τὰ οὐράνια σώματα, ἐξ ἧς ὅλαι τῆς γῆς αἱ μεταβολαὶ δύνανται νὰ καταληρθῶσι, δὲν ἔπρεπε νὰ χωρίζηται ὅλως τῆς φυσικῆς ἀστρονομίας (1).

Τὰ διάφορα τῆς γῆς στρώματα, ὁ σχηματισμὸς τῶν ὀρέων, τῶν τόπων, τῶν ὑδάτων, τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων ἀποδεικνύουσι τὰς μεγάλας τῆς γῆς μεταμορφώσεις λαβούσης μορφήν στερεὰν ἅμα τῇ τοῦ ἀνθρώπου γενέσει, ἧς ἕνεκα καὶ ἡ τῶν διαφόρων τῶν ζώων γενῶν καταστροφὴ ἔπαυσεν (2).

Πρῶτος ὁ διάσημος γεωγράφος Κάρολος Ρίττερος ἐπεχερί-

(1) Schelling über Methodo des acad. Stud. 11 Vorlesung.

(2) Schelling Einl. in die Phil. der Myth. 21 Vorles.

ρησε να εξηγήσει την γην ως δένδρον αρμονικόν, τοῦ ὁποίου αἱ μὲν ρίζαι εἰσὶν ἐν μεσημβρίᾳ, οἱ δὲ κλώνες ἐκτείνονται πρὸς τὸν βόρειον πόλον.

Ἐάν ὁ ἄνθρωπος ἦναι τὸ πρωτότυπον τῶν ὄντων, ὡς καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι πολλοὶ διατείνονται, ἔπεται ὅτι εἶναι παγκόσμιον ὄν, ἐπομένως μέρη αὐτοῦ παριστῶσι τὰ οὐράνια σώματα, τὰ ἀνόργανα καὶ τὰ ὀργανικά, καὶ ὅτι ὡς τοιοῦτος δὲν ἀνήκει μόνον εἰς τὴν γῆν, ὡς καλοῖς λέγει ὁ Σχελλίγγιος, ἀλλὰ πανταχοῦ. Τοῦτο ὅμως ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὰ ὄντα πάντα καὶ ὁ ἄνθρωπος ἐκ τῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἐγένοντο, καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῶν αὐτῶν, συμπάσχουσιν ἀλλήλοις.

Ὅλαι ὅμως αἱ μέχρι τοῦδε ἐπικρατοῦσαι περὶ τῆς γῆς καὶ τῶν μεταμορφώσεων αὐτῆς ὑποθέσεις δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων τούτων, καὶ τοῦτο εἶναι ἀπόδειξις ὅτι ἡ γεωλογία δεῖται τῆς περὶ φύσεως ὡς ἀρχῆς ἐννοίας· διότι ἄνευ ταύτης τὰ μέρη ἐκείνης οὐδεμίαν τάξιν δύνανται νὰ ἔχωσι.

Ὁ Σχελλίγγιος ὑποθέτει (1) ὅτι ἡ πρώτη δύναμις ὑπὸ τῆς δευτέρας νικωμένη μεταβάλλεται εἰς ὕλην· οἱ δὲ ἀστέρες καὶ ἡ γῆ, ὡς ἀστήρ, καὶ τὰ μὴ συγκεκριμένα ὑλικά, ὡς τὰ ὄντα, προέρχονται ἐκ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς πρώτης δυνάμεως ὑπὸ τῆς δευτέρας, εἶναι μέλη τῆς πρώτης δυνάμεως ἐν ἰδίῳ κέντρῳ.

Ταῦτα ἀληθῶς δεικνύουσι τὸν ἀγῶνα τῶν δυνάμεων πρὸς ἀλλήλας, ὁ δ' ἀγὼν ὑποθέτει τὴν διαφορὰν αὐτῶν, τὰ δὲ ὄντα κατὰ τὴν διάφορον πρὸς ἀλλήλας σχέσιν αὐτῶν σχηματίζονται καὶ κατὰ τὴν φύσιν διαφέροντα καὶ κατὰ τὸν βίον.

Ἢ δ' ἐν τῷ τῆς γῆς κέντρῳ ὑπαρξίς τοῦ πυρὸς πῶς δύναται νὰ καταληφθῇ ἄνευ τῆς τῶν στοιχείων πρὸς ἀλληλικῆς σχέσεως, αὕτη δὲ ἄνευ τῆς τῶν ἀρχῶν ὑπάρξεως; Ταῦτα πάντα δεικνύοντα τὴν τῶν ἀρχῶν ὑπαρξίαν καθιστῶσιν ἐνταῦθα καὶ τὴν μετάβασιν τῆς κατὰ τὴν ὕλην ἀρχῆς ἐκ τοῦ ἀύλου καὶ πυρο-

(1) Philos. der. Mth. 6 Vorlesung.

ειδούς εις τὸ ὕλικόν καὶ τὴν ἐξ ἀλλήλων τῶν στοιχείων με-
τάβασιν:

Ἄν δὲ καὶ αὐτὴ ἡ ἰατρικὴ ὑποθέτουσα τὸν ὀργανισμόν, ἰ-
δίως δὲ τοῦ ἀνθρώπου, δύναται νὰ γείνη ἐπιστήμη αὐτοῦ, πῶς
δύναται ὀργανισμὸς ὢν προϊόν τῶν περι ὧν ὁ λόγος ἀρχῶν
ἄνευ τῆς ἐννοίας τῆς φύσεως νὰ καταληφθῆ; Διὸ πρέπει καὶ
ἡ ἰατρικὴ νὰ προσλάβῃ τὴν φιλοσοφίαν βοηθόν, ἵνα ἐννοῇ τὰ
τῶν νόσων εἶδη, τὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἐν τῷ ὀρ-
γανισμῷ συνάφειαν, τοὺς νόμους τοῦ συνδέσμου καὶ τὴν παρεκ-
τροπὴν αὐτῶν τὴν τὰς νόσους παράγουσαν· διότι αἱ ἐν τῷ
ὀργανισμῷ ἐν γένει καὶ κατὰ χώρας ἀλλοιώσεις ἐκ τῆς τῶν
ἀρχῶν σχέσεως ἐν γένει ἢ ἰδίᾳ προερχόμεναι δὲν δύνανται ἄνευ
τῆς τούτων γνώσεως νὰ γνωρισθῶσι, τούτων δ' ἀγνοουμένων,
ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀπαλλαχθῆ ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ
ὑποκειμένου καὶ νὰ καταστῇ ὄντως ἐπιστήμη καὶ νὰ λάβῃ
ἄξιον πραγματικὴν.

Ὅσοι ὅμως τῶν νόσων τὴν γένεσιν καὶ τὴν Θεραπείαν μη-
χανικῶς ποιεῖ νὰ ἐξηγήσῃσι ζητοῦσιν, οὗτοι θεωροῦσιν ἀναγ-
καίαν μόνην τὴν ἐμπειρικὴν τῆς ἰατρικῆς σπουδῆς. Ἢ σπουδὴ
ὅμως αὕτη δὲν ἀρκεῖ· διότι δὲν δύναται τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀργα-
νισμοῦ νὰ καταστήσῃ γνωστάς ἀλλὰ τῶν νόσων τὰ αἴτια καὶ
τὰ μέσα τῆς Θεραπείας. Ἐάν δ' αἱ ἀρχαὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ
ὀργανισμοῦ ἐκληφθῶσιν αἱ αὐταί, πρέπει καὶ οἱ αὐτοὶ νόμοι
νὰ λαμβάνωσι χώραν ἐν αὐτοῖς, οἱ αὐτοὶ καὶ τὰς ἀλλοιώσεις
νὰ ὑρίζωσι καὶ ἐκ τούτου τὰ εἶδη τῶν νόσων καὶ τὰ μέσα
τῆς Θεραπείας.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ἰατρὸς εἰς ἀντικατάστασιν τῶν φυσικῶν δυνά-
μειων διὰ τῶν Θεραπευτικῶν μέτρων, τουτέστιν εἰς ἕκασιν, ἐπι-
βοηθεῖ, φανερόν ὅτι ὁ ἰατρὸς πρέπει νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὴν δη-
μιουργίαν, ἵνα ἀνεύρῃ τὴν πηγὴν τῶν νόσων καὶ τὰ μέσα τῆς
Θεραπείας. Τὴν δημιουργίαν δὲ ἵνα ἀνεύρῃ, πρέπει, ὡς δῆλον,
νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἰατρικὴ
ἔχει τὴν χρείαν τῆς φιλοσοφίας, αἱ δὲ θεωρίαι καὶ τῆς ἰατρι-
κῆς ἴστανται παραλλήλως τοῖς συστήμασι, προάγονται, μεταμορ-

φοῦνται, αὐξοῦσι, μετὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἐκπίπτουσι μετ' αὐτῆς (1), δέον εἶναι ὁ ἰατρὸς νὰ γνωρίζῃ οὐ μόνον ἐν σύστημα φιλοσοφίας, ἀλλ' ἅπαντα.

Ἡ φυσιολογία ἔπρεπε νὰ ἐξηγήσῃ κυρίως ὅλα τῆς ὀργανικῆς φύσεως τὰ εἶδη ἱστορικῶς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ χωρίζηται τῆς ἀνατομίας· χωρισθείσης ὅμως ἐτέθη εἰς τόπον αὐτῆς ἡ συγκριτικὴ ἀνατομία.

Ἡ σύγκρισις, ὡς λέγει ὁ Σχελλίγγιος ὀρθῶς, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγός· σύγχυσιν ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ φέρουσα καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰς ἀπλῆς καὶ γενικᾶς θεωρίας δύσκολον καθιστῶσα δὲν ὠφέλησε τὴν ἐπιστήμην, ἀλλ' ἐχώρισε τὴν ἀνατομίαν τῆς φυσιολογίας.

Ἰὰν δὲ ὁ ἀνατόμος ἐθέλῃ νὰ ἐννοήσῃ τὰς μορφὰς καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτάς, ἂν ὁ παθολόγος τὰ εἶδη τῶν νόσων καὶ τὰ μέσα τῆς θεραπείας, πρέπει καὶ οἱ δύο νὰ γείνωσι κάτοχοι ἀνωτέρας θεωρίας ἢ τῆς ἀπλῆς ἐμπειρικῆς (2).

Τὰ εἰρημένα εἶναι ἱκανὰ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι καὶ ἡ ἰατρικὴ χρῆζει ἀνωτέρας θεωρίας.

Τὴν χρῆσιν δὲ ταύτην οἱ ἀρχαῖοι συναισθόμενοι ἔλεγον ὅτι ἡ ἰατρικὴ δεῖται μορφώσεως φιλοσοφικῆς· διότι ἡ ἐμπειρία ἐγκαταλείπει πάντοτε ἀμφιβολίας περὶ τῆς χρήσεως τῆς θεραπείας· καὶ διὰ τοῦτο τὴν φιλόσοφον ἰατρὸν ἰσόθεον προσηγόρευον (3). Οἱ δὲ νεώτεροι τὸ αὐτὸ συμυθόντες (μάλιστα δὲ καὶ σχολαί, ὡς ἡ ἐν Βερολίνῳ ἰατρικὴ) ἀπεφώνησαν ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς ἰατρικῆς πρέπει νὰ συνδέηται μετὰ τῆς φιλοσοφικῆς· διότι ἄνευ αὐτῆς πολλὰ μὲν δύνανται νὰ διασαρη-

(1) Τὸν βουλούμενον περὶ τούτου νὰ πληροφορηθῇ παραπέμπωμεν εἰς τὰς Vorlesungen über die Geschichte der Heilkunde von D. Ludw. Hermann, Friedländer Leipzig, 1830· καὶ εἰς τὸ Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneikunde von Kurt Sprengel in G. B. Halle, 1821· καὶ εἰς ἄλλα πλεῖστα, τὰ ὁποῖα παρ' ἡμῶν δυστυχῶς δὲν ὑπάρχουσιν.

(2) Schelling ub. Methode, . . . 13. Vorlesung.

(3) Ἰπποκράτους περὶ Ἐὐσχημασίης I, 70.

Θῶσι καὶ ἐφευρεθῶσι, ταῦτα ὅμως ὡς μερικὰ δὲν ἀφορῶσι τὴν μεταρρύθμισιν καὶ τὴν παραγωγὴν τῆς ἰατρικῆς.

Καὶ αὐτὸς δ' ὁ διάσημος φυσιολόγος Ἰωάννης Μύλλερος, ὅστις πλεῖστα νέα τῆ φυσιολογίᾳ προσέθηκε διὰ τῆς φιλοσοφίας, ἐκλαμβάνων σακύνωμά τι ἀρχὴν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀναπτύσσων ἐξ αὐτοῦ τὸν ὀργανισμόν ἐγκαταλείπει πολλὰ ἀνεξήγητα· ὑποθέτει δὲ ὅτι πᾶν ζῶον καὶ πᾶν ὄργανον ἐκ συμπλέγματος τινος προέρχεται, ὅτι ὁ κάλυξ ἐκ συμπλέγματος, ὅτι τὸ ἔμβρυον εἶναι σύμπλεγμα καὶ τὸ ὡδὸν ὅμοιον αὐτῷ, δὲν ἐξηγεῖ τίνι τρόπῳ ἀναπτύσσεται τὸν ὄν, πῶς γίνεται τὸ σύμπλεγμα ἐξ οὗ τὰ ὄργανα, πῶς τὰ αἰσθητήρια καὶ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις.

Ἢ ὑπόθεσις λοιπὸν αὕτη, καθὼ κυρίως ἐμπειρική, διότι δὲν ἀποβλέπει εἰς ἀρχὰς καὶ παραγωγὴν ἐξ αὐτῶν, δὲν δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τὴν τῶν ἀνοργάνων καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ παραγωγὴν, τὴν νόμον τῆς μωρφώσεως καὶ τὴν τούτου παρεκτροπὴν, τουτέστι τὰς νόσους καὶ λοιπὰ, οὐδὲ τὴν τῶν αἰσθητηρίων καὶ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἀνάπτυξιν. Ἢ ἰατρικὴ ἐνεψυχώθη μὲν ὑπὸ τῆς τοῦ Σκελλιγγίου φιλοσοφίας, τραπέισα ὅμως εἰς τὴν ἐμπειρίαν οὐδὲν σημαντικὸν κατιώρθωσεν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μεγάλα αὐτῆς ζητήματα δὲν λύονται, ὡς δῆλον, ἐμπειρικῶς, ἀλλὰ διὰ τῆς βοήθειᾶς τῆς φιλοσοφίας, πρέπει ἡ ἰατρικὴ νὰ ᾔηται ἀνωτέρα τῆς ἐμπειρικῆς· διότι ἡ ἀπλή ἐμπειρία καθιστᾷ τὴν ἰατρικὴν μῆχανικὴν καὶ ὡς ἐπιστήμην ἀναιρεῖ.

α) Περὶ ψυχολογίας.

Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὀργανισμῷ ἐμφανιζομένη συνέχεται μετὰ τῆς φύσεως καὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτῆς μετὰ τῶν περὶ φύσεως, πρέπει νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ περὶ αὐτῆς.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ ψυχῆς (Α', 2.) ἀναφέρει ὅτι οἱ πρότερον ὀρίζουσι τὴν ψυχὴν τρισίν, ὡς εἰπεῖν, κινήσει, αἰσθήσει καὶ τῷ ἄσωμάτῳ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῖς ἀνοργάνοις ὑπάρχει κίνησις, τοῖς δὲ φυτοῖς τὸ ὀρεπτικόν, ὅπερ εἶναι κατὰ πρῶτον κίνησις, εἰσὶ καὶ ταῦτα ζῶντα· τοῖς δὲ ζῴοις φανερώς δεῖ-

κνυται ἡ ζωὴ καὶ ἡ αἴσθησις καὶ ἡ κατὰ τόπον κίνησις, τῷ δ' ἀνθρώπῳ ὑπάρχει τὸ διανοητικὸν καὶ ὁ νοῦς.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὀρθῶς ὅτι ὅσοι μίαν τινὰ λέγουσιν αἰτίαν καὶ ἓν στοιχεῖον, θέτουσι καὶ τὴν ψυχὴν ἓν, οἷον πῦρ ἢ ἀέρα· οἱ δὲ πλείους λέγοντες τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ψυχὴν πολλαπλὴν ποιοῦσιν· ὅσοι δὲ ἐναντίας δέχονται τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν ἐναντίων συνιστῶσιν· οἱ δὲ θάτερον τῶν ἐναντίων, οἷον θερμὸν ἢ ψυχρὸν ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο, καὶ τὴν ψυχὴν ἓν τι τούτων θέτουσιν.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης τὸ περὶ ψυχῆς ζήτημα ταῦτόν τῷ περὶ οὐσίας ἐθεώρησαν, τῆς δ' οὐσίας τριχῶς λεγομένης κατ' Ἀριστοτέλην, καὶ ὡς εἶδους καὶ ὡς ὕλης καὶ ὡς ἐξ ἀμφοῖν, εἶναι κατ' Ἀριστοτέλην οὐσία κυρίως τὸ εἶδος, καὶ ἐπειδὴ τὸ εἶδος ἐμπεριέχει τρόπον τινὰ δυνάμει καὶ τὴν ὕλην, ὡς ἐν τῷ Ζ'. τῆς Μεταφυσικῆς ἀποδεικνύει, ἐπιμένως καὶ τὸ σύνολον, ὀνομάζει αὐτὸ κατ' ἀντίθεσιν τῶν τοῦ Πλάτωνος ἰδεῶν θεωροῦντος ταύτας τῆς ὕλης χωριστὰς ἐντελέχειαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ὕλη εἶναι ἐν τόπῳ, ὁ δὲ τόπος ἔχει μέρη, πρέπει καὶ ἡ ὕλη νὰ ἔχη μέρη· ἡ ψυχὴ ἄρα οὐσία οὐσα δὲν ἔχει μέρη, ἀλλὰ μόνον τὸ σῶμα· διότι τοῦτο μόνον ἐν τόπῳ ἐστίν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ εἶδος καλεῖται ἐντελέχεια, τὴ δὲ σῶμα εἶναι τούτου, εἶναι αὕτη σῶματός τινος, μάλιστα δὲ σῶματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ ζῶντος ἔχοντος.

Περὶ δὲ τῶν καλουμένων δυνάμεων τῆς ψυχῆς ἀπορεῖ ὁ Ἀριστοτέλης πρότερον τούτων ἕκαστον ψυχὴ εἶναι ἢ μέρος ψυχῆς. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἄτοπον νὰ ἐκληφθῇ ἡ ψυχὴ μεριστή, διότι δὲν ἐξηγεῖται τι τὸ συνέχον τὴν ψυχὴν καὶ διότι οὐδὲν τούτων ὑπάρχει χωρὶς τῆς ψυχῆς ἐκτὸς μόνου τοῦ νοῦ, φαίνεται ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι τὰ ὄντα πως πάντα (1).

Ἐὰν δὲ ἡ ψυχὴ ᾗναι τὰ ὄντα πως πάντα, ἀπορεῖται πρότερον ἢ ὅλη ψυχὴ αἰτία τῆς κατὰ τόπον κινήσεως τοῦ ζῴου

(1) Περὶ ψυχῆς Α', β. Β', 2. Γ', 8.

ἐστὶν ἢ μόνον τι αὐτῆς. Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφαίνεται λέγων ὅτι κινουῦντα τὸ ζῶον ὀρώμεν διάνοιαν καὶ αἴσθησιν καὶ φαντασίαν καὶ προαίρεσιν καὶ βούλησιν καὶ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν· ταῦτα δὲ πάντα ἀνάγονται εἰς νοῦν καὶ ὄρεξιν· διότι καὶ ἡ φαντασία καὶ ἡ αἴσθησις τὴν αὐτὴν τῷ νοῦ χώραν ἔχουσι· διότι ταῦτα πάντα εἶναι κριτικά· βούλησις δὲ καὶ θυμὸς καὶ ἐπιθυμία, πάντα ὄρεξις· ἡ δὲ προαίρεσις κοινὸν διανοίας καὶ ὀρέξεως (1). Ἐπειδὴ δὲ τὸ ζῶον ὀρεκτικὸν δὲν εἶναι ἄνευ φαντασίας, φαίνεται ὅτι τῆς μὲν ὀρέξεως προηγείται ἡ αἴσθησις, τῆς δὲ βούλησεως ὁ νοῦς. Ἐπειδὴ δὲ τῶν ἄλλων μορίων τῆς ψυχῆς χωρίζεται πλὴν τοῦ νοῦ, φαίνεται οὗτος τῷ Ἀριστοτέλει ὡς ἕτερον ψυχῆς γένος καὶ διὰ τοῦτο μόνος ἀθάνατος καὶ θεός (2).

Ἐπειδὴ δὲ τὴν προαίρεσιν κοινὸν διανοίας καὶ ὀρέξεως ἀποφαίνεται καὶ τὴν τοιαύτην ἀρχὴν (κοινήν) τὸν ἄνθρωπον ἐκλαμβάνει, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ὄρεξις εἶναι οὐσία διάφορος ἀρχῆ τοῦ νοῦ καὶ ἀρχὴ μάλιστα πρακτικῆ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ψυχὴ τὰ ὄντα πως πάντα εἶναι κατ' Ἀριστοτέλην, ὀρίζεται ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἅπασιν, τῷ ὀρεπτικῷ, τῷ αἰσθητικῷ, τῷ διανοητικῷ καὶ τῷ κατὰ τὸν κίνητικῷ.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους ὑπὸ μὲν τῶν ἐμπειρικῶν ἡ ψυχὴ θεωρεῖται σῶμα, ὑπὸ δὲ τῶν ιδεολόγων τὸ νοεῖν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐξ ἀλλήλων παρεγωγή δύσκολος ἢ μᾶλλον ἀδύνατος τοῖς περὶ τὸν Καρτέσιον ἐφαίνετο, ὑπέλαβον μὲν οὗτοι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀλλήλοις ἀντίθετα, ἀλλὰ μὴ ἐννοοῦντες τὴν εἰς ἀλλήλα ἐνέργειαν αὐτῶν ἐπενόησαν τὸ κατὰ περίστασιν καλούμενον σύστημα ἔλκοντες τὸν θεὸν πρὸς ἐξήγησιν ταύτης τῆς ἐνεργείας ὡς ἀπὸ μηχανῆς. Ἄλλοι δὲ πάλιν, οἱ περὶ τὸν Λεϊβνίτιον, πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τούτου ἐπενόησαν τὸ καλούμενον τῆς προδιατεταγμένης ἀρμονίας σύστημα.

(1) Περὶ τῆς κοινῆς τῶν ζῴων κινήσεως κεφ. θ. περὶ ψυχῆς Γ', 9 καὶ 10 Ἠθικ. Νικομαχ. σ, 1. Γ', 4 καὶ β.

(2) Περὶ ψυχῆς Β', 2.

Ἢ δὲ τοῦ Καντίου κριτικὴ ἔφερε μέχρις ἀρνήσεως τοῦ πραγματικοῦ, καὶ τὴν ἰδέαν ταύτην ἐτελειοποίησεν ὁ Φίχθιος. Οἱ δὲ τὸ σύστημα τῆς ταυτότητος ἀσπασάμενοι ἀνῆρσαν μὲν τὴν ἀντίθεσιν ταύτην τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, δὲν ἀπέδειξαν ὅμως καὶ τὴν εἰδικὴν αὐτῶν διαφορὰν, ἀλλὰ τὸ σῶμα μᾶλλον ὡς μὴ ὄν ἀποφηνάμενοι ἀνῆρσαν οὐσιωδῶς αὐτό. Τὸ δ' ἀπόλυτον πνεῦμα κατ' ἄλλους (τοὺς τὸ τῆς ταυτότητος σύστημα παραδεχομένους) ἐν χρόνῳ ἐμφανιζόμενον εἶναι ἡ ψυχὴ (1).

Ὁ δὲ Σχοπενχάουερ (2) θεωρεῖ ἀρχὴν πάντων τὴν βούλησιν, ἐπομένως τὴν ψυχὴν ἀτομικὴν βούλησιν.

Ἐὰν ὅμως ὑποτεθῆ ὅτι ἀρχὴ πάντων εἶναι ἡ βούλησις, ἔπεται ὅτι ὁ κόσμος εἶναι τῆς βουλήσεως παραγόμενον· καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν ἄλλο ὄν ὑπάρχει παρὰ τὴν βούλησιν, ἔπεται ὅτι ἡ βούλησις ἐξαντικειμενουμένη εἶναι ὁ κόσμος. Ἄν ὅμως τοῦτο ὑποτεθῆ, εἶναι δῆλον ὅτι ἡ γνώσις εἶναι τὸ ὕστερον, ἢ δὲ βούλησις τὸ πρότερον αὐτῆς· ἀλλὰ τότε πρέπει καὶ πάντα νὰ ᾔηται οὐσίᾳ τὰ αὐτά. Τοῦτο ὅμως τὸ σύστημα εἶναι πανθεϊσμός· διότι οὗτος θέλων τὸ αὐτὸν τοῦ Καντίου νὰ ὀρίσῃ ἀποφαίνεται αὐτὸ ὡς βούλησιν, καὶ ἐπομένως δέχεται αὐτὴν ὡς βᾶσιν τοῦ αὐτοσυνειδότως. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αὐτοσυνειδὸς μεταξὺ βουλήσεως ὡς ἐσωτερικοῦ, καὶ ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων τίθεται, καὶ ἐν αὐτῷ μὲν, ὡς οὐσίᾳ ἡμῶν, ἥτις εἶναι ἡ βούλησις, μέγα σκότος, τουτέστιν ἡ οὐσία ἀγνώριστος, ἐκτὸς δ' αὐτοῦ μέγα φῶς εἶναι, διότι μόνον τὰ φαινόμενα γινώσκονται, ἔπεται ὅτι ἡ βούλησις κατ' αὐτὸν εἶναι προτέρα τοῦ αὐτοσυνειδότος καὶ παράγουσα αὐτό. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὕτη ἐκλαμβάνεται ἀρχὴ ἀπόλυτος, εἶναι ἐλευθέρη.

Ἢ ὑπόθεσις αὕτη δέχεται καὶ τὴν ὕλην καὶ τὸ συνειδὸς καὶ

(1) Blicke ins Leben von Burdach 1812. in 2. Theilen.

(2) Schopenhauer über den Willen in der Natur 1834. über die Grundlage der Moral §. 6. über die Freiheit des Willens. Ἰδ. καὶ πραγματείαν περὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς ὑπὸ Ἀδολφου Γαρνιέρου μεταφρασθεῖσαν ὑπὸ Ν. Βερνάρδου Τομ. Α'. 1837. ἰδίως δὲ τοῦ Α'. βιβλίου τὸ κεφ. β. §. 3.

τὴν ἀτομικότητα παραστάσεις ἀπλῶς, τουτέστι μὴ ὄντα. Ἄν δ' ἡ βούλησις ἦναι ἀγνώριστος, πῶς δύναται νὰ κληθῆ ἐλευθέρως; πῶς δύναται νὰ γείνη λόγος περὶ αὐτοόντος, ὅτι τοῦτο ἔχει μόνον ἀντικείμενα, ἂν μόνον ὑποκείμενον ὑπάρχη καὶ μόνον ἀντικείμενον, πᾶν δ' ἀντικείμενον ἦναι παράστασις; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ βούλησις ὡς ὑποκείμενον ἐν ἡμῖν οὔσα γινώσκει, ἡ δὲ ψυχὴ ὡς ἀτομικὴ βούλησις καὶ τὸ πνεῦμα ὡς εἶδος τι, ὡς μορφή τις αὐτῆς, εἶναι ἀντικείμενα καὶ ἐπομένως παραστάσεις, μὴ ὄντα, ἔπεται ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην δὲν εἶναι πραγματικά.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ τοῦ παντὸς ἀρχὴ, ὡς ἀπεδείξαμεν, δὲν δύναται νὰ ἦναι μία, ὡς καὶ ὁ Σχοπενχάουερ ισχυρίζεται, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ διάφοροι, ἡ δὲ ψυχὴ πρέπει νὰ σύγκηται ἐξ ἀπασῶν, ἔπεται ὅτι ὁ ὁρθὸς τῆς ψυχῆς ὀρισμὸς κρέμαται ἐκ τῆς γνώσεως ἀπασῶν· ἐπομένως ἡ φύσις τῆς ψυχῆς εἶναι ἀδύνατον ἄνευ τῆς τῶν παγκοσμίων ἀρχῶν γνώσεως νὰ εὔρεθῆ.

Ὁ δὲ Σχελλίγγιος (1) ἀποφαίνεται ὅτι ἡ ψυχὴ οὔσα προῖον τῶν τριῶν δυνάμεων εἶναι ἑτέρα τις αἰτία, ἐν τῷ Θεῷ μὲν ἀλλ' οὐχὶ ὁ Θεός, δυνάμις ὁμῶς καθαρὰ, ὡς ὁ Θεός, καὶ ὡς τοιαύτη δύναται νὰ ὑψωθῆ ὑπὲρ τὸ ὑλικόν. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ὡς ὁ Θεός, ἔχει καὶ διττὴν βούλησιν, τὴν μὲν πρὸς τὸν Θεόν, τὴν δὲ πρὸς τὰ ὄντα, καὶ ἐπομένως δύο κόσμους, τὸν ἐν τῷ νοεῖν καὶ τὸν ἐκτὸς αὐτοῦ, ἔκτος δ' οὔσα ἡ μὲν τὸν Θεὸν βούλησις γίνεται πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀρχὴ ὡς ὁ Θεός. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι ἀρχὴ, πρέπει νὰ ἔχη καὶ τὰς αὐτὰς δυνάμεις, ὡς ἔχει ὁ Θεός, καὶ τὰς αὐτὰς νὰ ἐπαναλαμβάνη βαθμίδας, αἵτινες καὶ ἐν τῷ σύμπαντι ἐπαναλαμβάνονται. Μία δὲ οὔσα ψυχὴ ἐμφανίζεται κατὰ Σχελλίγγιον ἐπὶ διαφόρων βαθμίδων διάφορος, αἱ δὲ διαφοραὶ αὐτῆς ποιοῦσι τὰς τῶν ὄντων διαφοράς, τούτοις δὲ πᾶσι μία οὔσα ἐνοικεῖ.

Τῶν δὲ δυνάμεων αὐτῆς προτέραν τὴν μὲν κινητικὴν θεωρεῖ τῆς αἰσθητικῆς, τῆ δὲ αἰσθητικῆς τὴν φαντασίαν ὁμοροῦσαν,

(1) Schelling Einl. in die Phil. der Myth. 17—22 καὶ 24 Vorlesung.

ταύτη δὲ τῆ φαντασίᾳ τὴν νοητικὴν. Ἡ ψυχὴ ὁμῶς μεταξὺ τοῦ νοεῖν καὶ τῆς ὕλης ὡς πρὸς τὴν ὕλην μὲν εἶναι ἐνέργεια, ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα δὲ δύναμις, ἐκ τούτου δὲ καὶ ὕλη, τουτέστιν ὑποκείμενον.

Ἐπειδὴ δ' ὁ νοῦς παρὰ τοῖς νεωτέροις πνεῦμα καλούμενος ὑποθέτει τὴν ψυχὴν ὡς ὕλην, δύναται μόνος νὰ χωρισθῆ, καὶ διὰ τοῦτο φηίνεται καὶ μόνος οὐχὶ μέρϊόν τι ψυχῆς, ἀλλ' ἕτερον γένος αὐτῆς, τουτέστιν ὡς ὁ Θεός, προσωπικόν· καὶ εἰς τοῦτο συμφωνεῖ ὁ Σχελλίγγιος μετὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ἢ μᾶλλον διὰ τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ ζητεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν Ἀριστοτέλην· θεωρῶν ὁμῶς τὸν νοῦν ὡς βούλησιν διαφέρει τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἡ ψυχὴ δὲ ὡς βούλησις καὶ αὐταίτιον γίνεται κατὰ τὸν Σχελλίγγιον ἀτομικὴ· διότι ἡ βούλησις ἀποτελεῖ τὸ ἐν αὐτῇ ἀτομικόν. Ἡ δὲ βούλησις αὐτὴ καθ' αὐτὴν τυφλὴ τὸν ὅλον κόσμον διήκουσα γίνεται γνωστικὴ, νοῦς· διὰ δὲ τῆς γνώσεως τὰ ἀλλότρια τὰ μεταβάλλοντα τὸ ὄν τῆς ψυχῆς καὶ ἀντιπράττοντα ἀποκλείουσα (βέλτιον δὲ ὑπ' ἐαυτὴν ποιοῦσα) γίνεται ἐλευθέρη καὶ αὐτόνομος· διὰ δὲ τῆς τοῦ ἀλλοτρίου ἀποκλείσεως (βέλτιον τῆς ὑποταγῆς) ἀντικαθίσταται ἡ συνέχεια τῆς γνώσεως ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς κατὰ τὸν Σχελλίγγιον εἶναι ἡ πρώτη δύναμις τῆς γενέσεως, τὸ κοινὸν τῶν ὄντων ὑποκείμενον, εἴμεθα διὰ τοῦτο τῶν κοινῶν ἐννοιῶν ἐπιδεικτικοὶ καὶ οὐχὶ διότι αὐτὰ εἶναι ἔμφυτοι ἡμῶν· καὶ ἐπειδὴ ἡ δύναμις αὕτη ἐν μὲν τῇ φύσει παρίσταται ὡς ἀντικείμενον, ἐν δὲ τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀνορθουμένη ὡς ἐγώ (1), τὸ ὁποῖον ἐνυπάρχον ἐκάστῳ γίνεται διὰ τῆς γνώσεως κάτοχον τοῦ ἀλλοτρίου καὶ ἐλεύθερον, καὶ ὡς δύναμις, ὡς ἰδέα, ἐν τῇ ψυχῇ ἐμπεριέχουσα ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους ὡς διαφορὰς ποιεῖ ἐκ δυνάμεως εἰς ἐνέργειαν· καὶ ἐπειδὴ ὁ ἀνθρώπος ὡς ἰδέα εἶναι τὸ τέλος, τὸ οὐ ἕνεκα τῆς φύσεως, ὑψοῦται καὶ ἕκαστος ἀτομικῶς καὶ ἐξευγενίζεται, καθ' ὅσον μᾶλλον εἰς τὸ τέλος συντελεῖ.

(1) Schelling ἐν τῷ αὐτῷ, 12 Vorlesung.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ Σχελλιγγίου τὰ μὲν νοητὰ ἐξηγεῖ ὡς τὰ μόνον πραγματικά, καθάπερ ἀπεδείξαμεν, τὰ δ' αἰσθητὰ ὡς μὴ ὄντα, θεωρεῖ καὶ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ἀπλᾶ φαινόμενα, μὴ ὄντα.

Ἐὰν δὲ ἡ τοῦ παντὸς ἀρχὴ δὲν ᾖ ἓν, ἀλλὰ πολλαὶ καὶ οὐσίαι διάφοροι, ὡς ἀποδεικνύεται, φανερόν ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξ ἀ-
πασῶν τῶν τοῦ παντὸς ἀρχῶν συνισταμένη καὶ τὸ θεῖον ἐν τῷ
λογικῷ ἐν ἑαυτῇ ἕρμειον ἔχουσα καθίσταται δι' αὐτοῦ προ-
σωπικὸν καὶ αὐτόνομον καὶ διαμένει ὡς αἰεὶ τὸ αὐτό, του-
τέστι θεωρεῖται ἀθάνατον, καὶ δι' αὐτοῦ ἀπάσας τὰς δυνάμεις,
τὸ αἰσθητικόν, τὸ κινητικόν καὶ τὸ διανοητικόν ὑφ' ἑαυτὴν ἔχου-
σα δὲν κατὰ τὰ μωρὰ καὶ κτηνώδη, ἀλλὰ καὶ αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ
συναναπτύσσονται μετὰ τῆς κινητηρίου, καὶ τὰ ὑλικά μεταρ-
ρυθμίζονται μετὰ τῆς κατὰ τὴν ὕλην.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνθρωπος αἰσθῆσει μὲν εἶναι ὄν ὀργανικόν, βου-
λήσει δὲ πρακτικόν, νοήσει δὲ πνευματικόν, διὰ δὲ τοῦτο καὶ
φύσει οὐσιώτερος, εἶχε δίκαιον ὁ Ἀριστοτέλης ἀποφηνάμενος
τὸν νοῦν ἕτερον γένος ψυχῆς· διότι ὁ ἄνθρωπος διὰ τοῦ λογι-
κοῦ γίγνεται ἐπιδεκτικὸς τοῦ θεοῦ καὶ κατὰ μετοχὴν τού-
του πνευματικὸς, τουτέστιν, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης, λέγει νοῦς, ὡς
νοῦς δὲ κάτοχος τῶν δυνάμεων, ὡς κάτοχος δὲ αὐτῶν καὶ διὰ
τοῦτο θεωρεῖται καὶ αὐτόνομος ἀντικαθίστῃ ἀληθῶς τὴν συνέχειαν
τῆς γνώσεως ἡμῶν δι' ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀντιφράττοντος καὶ
σκοτίζοντος τοῦ νοῦν ἄλλοτρίου, ὡς τῷ ὄντι ἀποδεικνύουσι
πολλάκις φαινόμενά τινα ἐν τοῖς μαγνητικοῖς καὶ πάσχουσιν,
οἵτινες προλέγουσι μέλλοντα, τὰ ὅποια ἀποδίδονται τῇ τοῦ μα-
γνητισμοῦ ἐνεργείᾳ, προσέτι καὶ ἄλλα τῆς τῶν ἀθλητῶν ἰσχύος,
παραδείγματα τὰ ὅποια ὅμως ἄνευ τῆς συνεχείας καὶ κοι-
νωνίας τοῦ ἀθλητοῦ καὶ τῶν ἀντικειμένων καὶ μεταδόσεως
τῆς ἀμοιβαίας ἐπενεργείας τῆς καλουμένης μαγνητικῆς δυνά-
μεως εἶναι ἀκατάληπτα.

Ταῦτα δὲ πάντα γίνονται καταληπτὰ διὰ τῆς τῶν ἀρχῶν
κοινωνίας τε καὶ ἁρμονίας· ὡς καὶ τὰ ὑπ' Ἀριστοτέλους λε-

γόμενα (1) και τὰ ὑπὸ Σχελλιγγίου (2) τοῦ ζητοῦντος νὰ ἐξηγήσῃ τὸν Ἀριστοτέλη και τὰ ὑπὸ Λεϊβνιτίου, «ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι ικανὸν οὐ μόνον νὰ γνωρίσῃ τὰς ἀναγκαίας ἀληθείας, ἀλλὰ και νὰ εὔρη αὐτάς ἐν ἑαυτῷ κλ. ».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἐγγελος (3) ἀποφαινόμενος τὸ συνειδὸς ταυτότητα τοῦ ὑποκειμένου και ἀντικειμένου δὲν ὀρίζει αὐτὸ και πραγματικῶς, συγχέει και αὐτὸς τὴν γνώσιν μετὰ τῆς νοήσεως· ἵνα δὲ παράσῃ τὸν ὀρισμὸν πραγματικόν, ἔπρεπε νὰ ἀποδείξῃ τὴν εἰδικὴν τοῦ συνειδὸτος διαφορὰν, ἀποδεικνύων δηλονότι ὅτι αὕτη εἶναι δύναμις τοῦ θεωρεῖν τὰ ὄντα αὐτὰ καθ' αὐτά, τουτέστι τοῦ χωρίζειν τὰ μὴ οὐσιώδη τῶν οὐσιωδῶν και τηρεῖν μόνον τὰ οὐσιώδη.

Ἐπειδὴ δὲ και ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται τῷ νόμῳ τῆς γενέσεως, φανερὸν ὅτι αἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἀναπτύσσονται βαθμηδόν, και ἐπειδὴ τὸ πρότερον τῇ φύσει και ἀνώτερον ὕστερον τῇ γενέσει ἐμφανίζεται, ἀναπτύσσεται τὸ αἰσθητικὸν πρότερον τοῦ ὀρεκτικοῦ και ταῦτα ἀμφοτέρω τοῦ νοητικοῦ· διὰ τὸν λόγον τοῦτον και πᾶσα διανοητικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάπτυξις ἀπὸ τοῦ κατωτέρου, τουτέστι τοῦ αἰσθητικοῦ, ἄρχεται, και ἀπὸ τούτου προβαίνει βαθμηδόν μέχρι τοῦ ἀνωτάτου, τοῦ διανοητικοῦ, τὸ ὅποιον ὑφ' ἑαυτὸ τὰς κατωτέρας δυνάμεις ἔχον δὲν εἶναι ἀσθενὲς ἀλλ' ἰσχυρόν, ὡς τῶν μεγίστων νόων.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ μέχρι τοῦδε περὶ ψυχῆς θεωρίαι δὲν ἐξηκρίβωσαν τὰς τοῦ σύμπαντος ἀρχάς, και τινες μὲν τούτων μίαν μόνην παραδεχόμεναι, τινὲς δὲ τινὰς και οὐχὶ ἀπάσας και τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς τὸ θεῖον οὐπερ ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ εἶναι εἰκὼν και τὸ ὅποιον ἀποτελεῖ τὸ προσωπικόν, τὸ αὐτόνομον και τὸ θεωρεῖν τὰ ὄντα αὐτὰ καθ' αὐτά, τουτέστι τὸ πνευματικόν, ἐν ἐνὶ λόγῳ καθ' ἀναφορὰν πρὸς τὰς δυνάμεις ὑπὸ διαφόρους ὄψεις παρίσταται, και διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ ἐπὶ διαφό-

(1) Περὶ ψυχῆς 12. Π, 2. Γ, 7 και 8.

(2) Einl. in die Phil. der Myth. 20—22 Vorlesung.

(3) Encyclopaedie der philosophischen Wissenschaften 3. et Theil. 5. 377. Γα.

ρων βαθμίδων διάφορος, δὲν ἐπαρκοῦσιν εἰς τὸ νὰ ἐξηγήσῃσι δεόντως αὐτὴν τε καὶ τὰ φαινόμενα αὐτῆς, ἐπομένως καὶ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον δεῖται ἀνωτέρας θεωρίας.

β) Περὶ μαθηματικῆς.

Ἐπειδὴ ὁ Ἀριστοτέλης ἀρίστα περὶ τῆς τῶν μαθηματικῶν φύσεως ἐν τῷ Μ'. τῆς Μεταφυσικῆς πραγματεύεται καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν ἀρκούντως ἐξακριβώνει, ἀναφέρομεν ὡς ἀρκοῦσαν τὴν περὶ τούτου συζήτησιν αὐτοῦ. Ἴνα τοῦτο τὸ ζήτημα λύσῃ, ἀποδεικνύει ὅτι τὰ μαθηματικὰ οὔτ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς οὔτε παρὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ χωριστὰ, ὡς εἶναι τὰ καθ' αὐτά· διότι ἐὰν μὲν ἦσαν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς, ὡς τὰ ἴδια, δὲν θὰ ἦσαν οὐσίαι· ἐὰν δὲ παρὰ τὰ αἰσθητὰ, θὰ ἦσαν καθόλου καὶ διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἦσαν αὔθις οὐσίαι· ἀν δὲ αἱ ἀρχαὶ ἦσαν καθόλου, ἀνάγκη ἵνα καὶ τὰ ἐκ τούτων ἦσαν καθόλου· τούτου δ' ὄντος, δὲν θὰ ἦτο χωριστὸν οὐδὲν οὐδ' οὐσία. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτ' ἐν τοῖς αἰσθητοῖς εἶναι οὔτε παρὰ τὰ αἰσθητὰ, δὲν εἶναι οὐσίαι, ἀλλὰ τῶν πρὸς τι· καὶ ἐπειδὴ εἶναι τῶν πρὸς τι, φανερὸν ὅτι αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι περὶ τὸ ποσὸν ἀσχολούμεναι, ὡς ἡ γεωμετρία περὶ τι σῶμα, ἡ ἀστρονομία περὶ τινὰ κίνησιν, δὲν ἐρευνῶσι καὶ τὸ τί σῶμα ἢ τὸ τί ἢ κίνησις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ μαθηματικὴ δὲν ἀσχολεῖται περὶ τινὰ οὐσίαν καὶ ἐπομένως περὶ τι τέλος, δὲν εἶναι, ὡς ὀρθῶς λέγει ὁ Σχελλίγγιος (1), ἐπιστήμη τελεία, ἀλλ' ἄπειρος φύσει.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ μαθηματικαὶ ἐπιστῆμαι περὶ τὸ ποσὸν ἀσχολοῦνται, ὡς πάντες ὁμολογοῦσι, τὸ δὲ ποσὸν εἶναι ἀπρηρημένον, τὸ δ' ἀπρηρημένον ὕστερον τοῦ ἐξ οὗ ἀφαιρεῖται, τοῦτο δὲ τὸ ἐξ οὗ εἶναι τὰ ὑλικά, φανερὸν ὅτι ἡ μαθηματικὴ ὑποθέτει τὴν περὶ φύσεως καὶ τὰς φυσικὰς ἐπιστῆμας, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει εὐλόγως νὰ ταχθῇ μετ' αὐτάς.

(1) Einl. in die Phil. der Myth. 16 Vorlesung. Ἐν ταύτῃ τῇ παραδόσει ἀπολείκνυται καὶ ἡ τῶν διαστάσεων ἀναλογία πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ὁ σύγδεσμος αὐτῶν πρὸς τὸ σῶμα.